

İSLAM

MODERNİTE VE GENÇLİK

Editörler

Prof. Dr. Seyfullah KARA

Doç. Dr. Salih AYBEY

Dr. Öğr. Üyesi Tahir AŞİROV

ilāhiyāt 625

© MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.

İSLAM
MODERNİTE VE GENÇLİK

Editörler
Prof. Dr. Seyfullah KARA
Doç. Dr. Salih AYBEY
Dr. Öğr. Üyesi Tahir AŞİROV

ISBN 978-625-7404-34-1

1. Baskı: Temmuz 2021

Sertifika No: 44396

Mizanpaj: Tavoos
Sayfa Düzeni: Tavoos
Kapak: MAKGRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
Baskı: Vadi Grafik - Sertifika No: 47479

ilāhiyāt

Cinnah Cd. Kırkpınar Sk. 5/4 Çankaya / Ankara
Tel: (0312) 439 01 69 Faks: (0312) 439 01 68
ilahiyatyayin@gmail.com

MODERN ÇAĞDA GENÇLİK PROBLEMLERİ VE DİN EĞİTİMİ

Yasin YİĞİT

DR. ÖĞR. ÜYESİ, İĞDIR ÜNİVERSİTESİ, İLAHİYAT FAKÜLTESİ, FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ BÖLÜMÜ.

Giriş

Eğitim evrensel bir gerçekliktir. Eğitimin hedefleri, niteliği ve eğitim sürecinde yürütülen faaliyetler zamana ve zemine göre değişkenlik gösterse de genel olarak bakıldığında eğitimden beklenen temel hedef bireyde fitraten var olan istidat ve kabiliyetlerin ortaya çıkarılarak geliştirilmesi, bireyin içinde yaşadığı toplumla bütünleşmesinin sağlanması, başkalarıyla barış içerisinde bir arada yaşama kültürü edinmesi ve yeni neslin toplumun kültürünü geliştirecek niteliğe sahip bireyler olarak yetiştirilmesidir. Bundan ötürü eğitimin bireyin ve toplumun huzur ve refahı için olmazsa olmaz bir gereksinim olduğu ifade edilebilir.

Eğitimin genel amaçlarıyla dinin amaçları kıyaslandığında her ikisinin de birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Çünkü dinî inanç ve değerler bireyin olumlu kimlik ve kişilik gelişimine ciddi derecede katkı sağlamakta, toplumsal bütünleşmeyi ve toplum yararına çalışmayı teşvik etmektedir. Ancak bir farkla ki din bireyin sadece dünyevî saadete değil, iki cihan saadetine erişmesini hedeflemektedir. O halde dinin tutum ve davranış değiştirmedeki etkisi de düşünülerek *dinden öğrenmenin* etkili yollarını araştırmanın ve böylece bireyin yaşam becerilerinin gelişmesinde benimsediği dinî inanç ve değerlerden yararlanmanın önemli bir gereklilik olduğu söylenebilir.

Eğitim alanında yürütülen araştırmalar neticesinde din eğitiminden beklenen amaç, artık sadece bireyin din hakkında bilgilenmesi değil, bunun yanı sıra inanılan dinin öğretilerinden faydalanılarak bireyin yaşam becerileri edinmesine katkı sağlanmasıdır.¹ Bu nedenle din öğ-

¹ MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12.*

retiminde günümüzde benimsenen öğrenci merkezli öğretim, yapılandırıcılık, beceri temelli öğretim gibi yaklaşım ve kuramların öngör-
düğü şekilde hedef kitlenin çağın şartlarına göre gelişim özelliklerinin
ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi, böylece bireyin ilgi ve ihtiyaçlarından
hareket edilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

Ülkemizde ortaöğretim seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin
bulunduğu gelişim aşaması gençlik dönemidir. Dışarıdan bakıldığın-
da gençlik çağının sağlık, zekâ, enerji gibi güzelliklerle dolu bir süre-
ce tekabül ettiği görülmektedir. Ancak gerek gelişim alanlarından her
biri ile ilgili meydana gelen hızlı değişime uyum sağlamanın zorluğu,
gerekse de modernitenin etkisiyle baş gösteren problemler dolayısıyla
gençlik, aslında bireyin birçok karmaşık sorunla mücadele ettiği kritik
bir döneme tekabül etmektedir.² Bu sorunlar hızlı sosyokültürel de-
ğişimin etkisiyle her geçen gün daha farklı bir boyuta bürünebilmekte ve
bu nedenle gençlerin eğitimsel ihtiyaçlarının güncellenmesi gerekme-
ktedir. Nitekim bugünün gençlerinin yaşam sürecinde belirlediği hedef-
lere ulaşabilmesi çok sayıda bilgi ve becerilerle donanmış olmalarına
bağlıdır. Bundan ötürü Milli Eğitim Bakanlığının günümüzde öğretim
programlarını beceri temelli olarak yapılandırmasının³ yerinde bir
karar olduğu söylenebilir.

Beceri temelli öğretim anlayışı eğitim sürecinde öğrencilerin çeşit-
li yaşam becerilerini kazanmalarına daha fazla önem verilmesinin bir
göstergesidir. Bakanlığın bu anlayışla kazandırmayı hedeflediği bece-
rilerden biri de problem çözme becerisidir. Milli Eğitim Bakanlığının
öğrencilere problem çözme becerisi kazandırma amacı, din öğretimi
kapsamında okutulan derslerde de benimsenmektedir.⁴ Bu becerinin
kazanılmasında önemli bir gereklilik bireyin problem durumunda
doğru bir yaklaşım tarzını benimsemesidir.⁵ Bireyin dinî inancı tara-
fından telkin edilen çeşitli prensipler karşılaşılan problemlere bakış
açısını olumlu yönde değiştirme ve sorumluluk bilinciyle hareket et-

Sınıflar) (Ankara: MEB Yayınları, 2018), 1-2.

² bk. Turgay Şirin, "Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ile Öznel Dindarlık Algıları
Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Değerler Eğitimi Der-
gisi* 15/3 (2017), 178-179.

³ MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*, 9.

⁴ bk. MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*, 8.

⁵ Geniş bilgi için bk. Yasin Yiğit, *Anadolu İmam Hatip Lisesi Meslek Derslerinin Problem Çözme Becerisi Kazandırması Açısından Fonksiyonelliği (Sivas İli Örneği)* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 47-48.

mesini sağlama potansiyeline sahiptir. Bu nedenle gençlik döneminde karşılaşılan problemlerin olumsuz etkilerinin asgari düzeye çekilmesi ve böylece bireylerin manevî iyi oluş durumunun korunması için din eğitiminden işlevsel bir şekilde faydalanılabilir.

Bu araştırmanın temel amacı modern çağda gençlerin karşılaştığı problemlerin genel olarak tespit edilmesi ve bu problemlerle nasıl başa çıkılabileceğinin din eğitimi perspektifinden değerlendirilmesidir. Dolayısıyla araştırmanın problemi, modern çağda gençlerin karşılaştığı problemlerin neler olduğu ve bu sorunlarla başa çıkılmasına yönelik olarak din eğitiminden nasıl faydalanılabileceğidir. Çalışma nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Bu desende bir durum çeşitli veri toplama yöntemleriyle elde edilen verilerden hareketle değerlendirilir.⁶ Bu bağlamda çalışmada gözlem ve araştırmalara dayalı verilerden hareketle bilgi toplanarak değerlendirilmeler yapılmıştır.

1. Modern Çağda Gençlik Sorunları

Gençlik, kızlarda ortalama 11-13 yaşlarında, erkeklerdeyse 13-15 yaşlarında ergenlikle birlikte başlayarak 20-25 yaşlarına kadar devam eden bir dönem olarak ifade edilebilir.⁷ Çocukluk ve yetişkinlik arasında bulunan bu süreç bir bakıma bu iki dönem arasında köprü vazifesi görmektedir. Bu nedenle gençlik dönemi gelişimin birçok alanıyla ilgili olarak bireyde değişimin oldukça yoğun bir şekilde görüldüğü bir sürece tekabül etmektedir. Gerek bu değişimden gerekse de modern çağda benimsenen hayat tarzından kaynaklı olarak kritik bir dönemde bulunan gençler bu süreçte birtakım yaşam problemleriyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Gençlik döneminin başlarından itibaren bireyin vücudunda hızlı ve büyük çaplı değişiklikler meydana gelmektedir. Nitekim bu dönemde hem kızlarda hem de erkeklerde boy uzar, kilo artar, ses tonu değişir ve vücudun çeşitli uzuvlarında orantısız büyüme görülür. Bu durum beden kontrolünde güçlük çekilmesine ve dolayısıyla sakarlıklara yol açabilir. Öte yandan yüzün görüntüsünde meydana gelen asimetrik değişim ve ergenlik sivilceleri bireyi psikolojik anlamda önemli derecede etkileyebilir. Bunun yanı sıra erkeklerde geç ergenliğin, kızlar-

⁶ John W. Creswell, *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, çev. ed. Selçuk Beşir Demir (Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 2017), 14.

⁷ Turgay Gündüz, "İslâm'ın Eğitim Anlayışı Çerçevesinde Gençlik Dönemi Din ve Ahlak Eğitimine Yeni Bir Bakış", *Gençlik Dönemi ve eğitimi II Tartışmalı İlmi Toplantı*, ed. Hayati Hökelekli (İstanbul: Ensar, 2003), 53.

daysa erken ergenliğin ruhsal anlamda olumsuz etkilerinin bulunduğu bilinmektedir.⁸ Bu bağlamda söz konusu bireylerde depresyon oranı artmakta, benlik saygısı düşmekte, yeme bozuklukları ve anksiyete gibi problemler meydana gelebilmektedir.⁹ Bedensel değişimle ilgili bu durumlar gösteri ve imaja büyük önem verilmesinden dolayı modern toplumlarda gençler için problemin boyutunu daha da derinleştirebilmektedir.

Gençlik döneminin kimlik gelişimi açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bir arayış dönemi olarak bilinen gençlikte birey, ister istemez kendisinin kim olduğunu, niçin var olduğunu, yaşamının gagesinin ne olduğunu, toplumsal rollerinin ve yaşamdaki hedeflerinin neler olduğunu arar.¹⁰ Modern çağda birey kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte yaygınlaşan çeşitli videolar, filmler, internet siteleri, sanal oyunlar ve yazılı basım yoluyla gerçek sosyal çevresinin dışında birçok kişi ve kültürle tanışabilmekte ve bunların etkisi altında kalabilmektedir. Bu nedenle kimlik ve kişilik gelişimi açısından bireyin net kararlar alabilmesi daha da zorlaşabilir. Bir bakıma genç, geleneksel kültüründe istenen insan tipi ile modern toplumun dayattığı insan tipi arasında bocalayabilir. Bunun sonucunda söz konusu süreçte yaşanan kimlik bunalımı daha farklı bir boyuta bürünebilir.

Gençlik sürecinde ergenlikle birlikte duygusallığın belirgin bir şekilde arttığı bilinmektedir. Zira bu dönemde bireyin duygusal hassasiyeti zirveye ulaşır ve duygu durumunda ani değişimler görülebilir.¹¹ Duygusal dalgalanmaların yoğunluğundan dolayı bireyler oldukça mutlu görünürken şahıslarına yönelik olarak yapılan basit bir muhalefetten ötürü bile öfke patlaması yaşayabilir. Bunun tersi de mümkündür. Yani gençler, üzgün ve sinirliyken herhangi bir durumdan dolayı bir anda neşeli bir hale bürünebilir. Bunun yanı sıra gençlerde kararsızlık, huzursuzluk, dikkat çekme korkusu, çabucak heyecanlanma ve utangaç-

⁸ Eric Hazen vd., "Adolescent Psychological Development: A Review", *Pediatrics in Review* 29/5 (2008), 162; Adnan Kulaksızoğlu, "Gençlik Çağı ve Ülkemizde Gençlik Sorunları", *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 2 (1990), 138.

⁹ Orhan Derman, "Ergenlerde Psikososyal Gelişim", *Adolesan Sağlığı* II, (Mart 2008), 20.

¹⁰ Turgay Gündüz, "Çocukluk, Gençlik ve Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi", *Din Eğitimi ve Din Hizmetlerinde Rehberlik*, ed. Mehmet Emin Ay (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2015), 99; Mustafa Koç, "Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Gelişimi", *EKEV Akademi Dergisi*, (2005), 88.

¹¹ Hayati Hökelekli, "Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi (İmam-Hatip Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Davranışları Arasında Mukayeseli Bir Araştırma)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 1/1 (1986), 37; Muhammed Ali Hajidehabadi, "İslâmî Gençlik ve Gençliğe Bakış", *Misbah* 3-4 (2013), 245.

lık gibi duygusal tutum ve davranışlarla da sıkça karşılaşılabilir.¹² Bu özellikleri gençleri psikolojik bunalımlara sürükleyebilir.

Gençlik yıllarında bireylerde ergen benmerkezciliği, hayali seyirci ve kişisel efsane adı verilen tutum ve davranışlar ortaya çıkar. Ergen benmerkezciliğinden dolayı bireyler kendilerini ilgi odağı olarak görebilir, isteklerini her şeyin üstünde tutabilir ve münakaşa durumunda her zaman kendilerinin haklı olduğunu düşünebilir. Ayrıca kendilerini sürekli izleyen bir topluluğun bulunduğu inanan gençler sosyal çevresinin kendisi hakkındaki tepkisini önemser. Öte yandan kişisel efsane inançlarından dolayı gençler, kendi duygu ve düşüncelerinin biricik olduğunu, başkalarından farklı ve üstün olduğunu zannedebilir. Bundan dolayı her şeyi yapabileceklerine, tehlike durumunda kendilerine hiçbir şey olmayacağına inanabilir.¹³ Rasyonel olmayan bu düşüncelerinden dolayı gençler yersiz duygusal problemler yaşayabilir ve tehlikeli işlere kalkıştıkları için çeşitli problemlerin meydana gelmesine neden olabilir.

Gençlik döneminde bireyler akıldan ziyade hisleriyle hareket eder.¹⁴ Bundan dolayı gelip geçici olan dünyevî hevesler uğruna problemleri davranışlara yönelebilirler ve zaman zaman sergiledikleri tehlikeli ve düşüncesiz davranışları yüzünden kendi başlarına bela alabilirler. Nitekim gençler riskleri olduğundan daha az gördükleri için risk almaya yatkındır.¹⁵ Bu tutumları dolayısıyla modern çağda gençlerin sırf arkadaşlarına cakas atmak ya da fenomen olmak amacıyla uçurumun kenarında ya da vahşi hayvanlara yaklaşarak fotoğraf çekmek istemeleri, bisiklet ya da motosikletle aşırı hız yaparak ya da akrobatik hareketler yaparak çeşitli kazalara neden olabildikleri malumdur. Öte yandan gençlerde görülen suça bulaşma eğilimi, bağımlılık yapan madde kullanımının yaygınlığının giderek artması, akran zorbalığı, şiddet, saldırı ve çete faaliyetlerinin önemli bir nedeninin de kendilerine bir şey olmayacağı düşüncesi olabilir.

Gençlik dönemi bireyin ailesinden bağımsızlaştığı bir dönemdir. Nitekim çocukluk yıllarındaki kabul edici tutum bu dönemde soyut

¹² Kulaksızoğlu, "Gençlik Çağı ve Ülkemizde Gençlik Sorunları", 139.

¹³ bk. Emine Nihal Ahioğlu, "Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim", *Kastamonu Eğitim Dergisi* 19/1 (Ocak 2011), 9.

¹⁴ Hasan Cirit, "Hz. Peygamber ve Gençlik", *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası* 9 (2008), 62.

¹⁵ Laurence Steinberg, "Risk Taking in Adolescence: New Perspectives From Brain and Behavioral Science", *Current Directions in Psychological Science* 16/2 (2007), 55; Derman, "Ergenlerde Psikososyal Gelişim", 20; Nesrin Dilbaz, *Madde Kullanım Riski ve Madde Bağımlılığından Korunma* (Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013), 19.

düşünmenin de etkisiyle yerini sorgulayıcı tutuma bırakır. Bunun yanı sıra gençler bağımsızlık ve kendini ispatlama çabasıdadır. Buna karşın gençlerde arkadaş grubunun etkisi artar ve aile dışındaki toplum tarafından popüler olarak bilinen bireyler model alınabilir. Bunlar ailenin benimsediği değerlere aykırı tutumları bulunan bireyler olabilir.¹⁶ Bundan dolayı gençler özdeşleştikleri kişinin giyimini, konuşmasını, hayat felsefesini, tutum ve davranışlarını taklit ederek ailesiyle ters kimlik geliştirebilir. Bu durum ebeveynler ve aile büyükleriyle çatışma yaşanmasına neden olabilir. Bağımsız olma çabalarının da etkisiyle gençler, netice itibarıyla ailenin kontrolünden tamamen çıkabilir.

Özellikle modern çağda medya aracılığıyla gençler, farklı ülkelerde bulunan youtuberlara, şarkıcılara, oyunculara karşı bile hayranlık hissederek onlarla özdeşleşebilir. Bunun sonucunda gençlerin önemli bir bölümü ailesinin ve toplumunun kültürel değerleriyle bağdaşmayan davranışlar sergileyebilir. Bu durum hem kendilerini hem de ailelerini güç durumda bırakabilir. Öte yandan ailesiyle kuşak çatışması yaşayan gençler teselliye arkadaşlarına bağlanmakta bulabilir. Kötü arkadaş grubuna ya da farklı ideolojik gruplara üye olduklarıdaysa özgür olmayı hedeflerken çeşitli maddelere bağımlı olma ya da öz kültürüne aykırı bir kişilik geliştirme gibi telafisi güç sorunlarla karşılaşabilir.

Modern toplumlarda küreselleşmeyle birlikte hakim kültürler diğer kültürlerle baskın hale gelebilmektedir. Böylece öz değerlerinden uzaklaşarak kendi kültürlerine yabancılaşan bireylerin yaygınlaşmasıyla birlikte toplumlarda kültürel yozlaşma baş gösterebilmektedir. Bu anlamda özellikle yeni neslin bir kültürel şokla karşı karşıya kaldığı söylenebilir.¹⁷ Nitekim kişilik gelişimlerini tamamlamamalarının da etkisiyle kolay etkilenmeye yatkın olan gençler,¹⁸ kültürel değişimin baş aktörü konumunda bulunmaktadır. Bu nedenle öteden beri toplumda cemiyeti ayakta tutan koruyucu müesseselerin bozulması ya da yıkılması öncelikle gençlikte ifadesini bulmakta ve bu durum medeni-

¹⁶ Hazen vd., "Adolescent Psychological Development: A Review", 163; Sibel Demirbaş, "Ergenlik Döneminde Manevî Danışmanlık ve Rehberlik", *Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Teori ve Uygulama Alanları*, ed. Ali Ayten (İstanbul: DEM Yayın, 2017), 111; İrfan Başkurt, "Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2003), 99.

¹⁷ Bekir Şişman, "Gençlik ve Kültür Eğitimi", *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildirileri*, ed. Hasan Barlak v.dğr. (Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016), 1/191.

¹⁸ bk. Şenol Korkut, *Gençlik Sorunları ve İntihar* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), 34.

yetin geleceğini ciddi anlamda tehdit etmektedir.¹⁹ Günümüz gençliğinin önemli bir bölümünün maneviyattan uzaklaşarak maddiyatı öncelmesi de bu tehdidin somut bir göstergesidir.

Modern çağda gençlerin birçoğu maddî hazlara müptela hale gelmiştir.²⁰ Bunun nedeni büyük oranda modern yaşam tarzının onlara dayattığı çok kazanıp çok harcamanın en büyük zevklerden biri olduğu mottosudur. Nitekim özellikle sanal pazarlar gençleri ekonomik gelir kapısı olarak görmekte, onları nasıl daha iyi sömürebileceklerinin yollarını aramaktadır.²¹ Ayrıca modern çağda maddî refaha aşırı derecede vurgu yapılması gençleri tesir altında bırakmaktadır. Bu durum bir tüketim kültürünün teşekkülüne neden olabilmektedir. Buna karşın ekonomik özgürlüklerinin bulunmamasından ötürü istediği birçok şeyi elde edemeyen ve kendisini maddî refah düzeyi ortalamanın üstünde bulunan akranlarıyla kıyaslayan gençler stres ve bunalımlara sürüklenebilmektedir.

Birçok hayati kararın alındığı dönem olan gençlikte modern çağın yaşam tarzı gereği bireyin meslekî tercihi de maddî getirisi yüksek olan mesleklere yönelik olabilmektedir. Bunun sonucunda söz konusu mesleklere sahip olmayı başaran bireyler maddî getirisi çok olmasına rağmen sevmedikleri işi yapmanın huzursuzluğunu yaşayabilmektedir. Ayrıca günümüzde bu mesleklere sahip olmak her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Bu nedenle gençler uzun bir eğitim sürecinden geçmekte ve sınav kaygısı yaşayabilmektedir. Nitekim gençler arasında akademik başarısızlıktan ötürü intihara teşebbüs edenler bile bulunabilmektedir.²² Modern çağda revaç gören mesleklerin eskilerin adını bile duymadığı çeşitle becerileri edinmeyi ve farklı önkoşulları istemeleri nedeniyle günümüz gençliği meslek edinme konusunda oldukça zorlanabilmektedir. Buna rağmen gençlik sürecinde gaflete dalarak bu hususta oldukça sorumsuz davranan bireyler de bulunmaktadır.

Günümüzde birçok genç dikkatini dağıtan çeşitli unsurların etkisiyle eğitimleriyle ilgili sorumluluklarını ihmal edebilmektedir. Bu bağlamda aşırı internet kullanımının yaygınlaşmasının günümüz gençliğinin akademik başarısını olumsuz etkileyen en önemli faktörler ara-

¹⁹ Osman Cilacı, "Görev ve Sorumluluk Anlayışı Üzerine", *Diyanet Dergisi* 22/3 (1986), 59.

²⁰ Berna Kesmen, *Gençlerdeki Hazcılığa Psikolojik ve Manevî Yaklaşım* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 49.

²¹ Hasan Selim Kiroğlu, "Şiddet Sarmalında Gençlik", *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildirileri*, ed. Hasan Barlak vd. (Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016), 1/518.

²² Korkut, *Gençlik Sorunları ve İntihar*, 29.

sında bulunduğu söylenebilir. Nitekim aşırı internet kullanma, okulu önemsememe, akademik başarının düşmesi, sosyal işlevlerin zayıflaması, siber zorba olma ya da buna maruz kalma gibi problemlere sebep olabilir.²³ Öte yandan sanal âlemin güvenilir olmayan bilgilerin yaygın olarak bulunduğu bir ortam olmasından ötürü günümüz gençlerinin zihinlerini zehirleyen birçok unsuru ihtiva ettiği söylenebilir.

İnternet ortamında her türlü paylaşım serbest ve açık bir şekilde yapılabilir. Modern çağda yaşayan gençler de bu ortamlarla kolay bir şekilde etkileşim halinde bulunabilmektedir. Bundan dolayı gündelik olarak belli bir süre sanal ortamlarda gezinen gençler her türlü fikir, doktrin ve akımlara maruz kalabilmektedir. Dolayısıyla günümüz gençliğinin satanist, ateist ve materyalist eserlerle birlikte müstehcen içerikli çeşitli yayınlarla da kalpleri ve zihinleri zehirlenmektedir.²⁴ Bu durum gençlerde dinî ve ahlakî anlamda bazı problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Gençlik çağı dinî gelişim açısından imanda şüphenin ortaya çıktığı bir dönemdir.²⁵ Bu dönemde birey soyut düşünmenin kazanılmasının etkisiyle birçok şeyi sorguladığı gibi din olgusunu da sorgulamaktadır. Bu durum imanda şüphenin baş göstermesine ve dolayısıyla bu kuşku- ların sağlıklı bir şekilde giderilip giderilmemesine göre dine karşı olumlu ya da olumsuz bir tutumun benimsenmesine neden olabilmektedir.²⁶ Yani gençler dinî şüphelerinin giderilmesine bağlı olarak dine bağlan- ma ve teslim olma veya din değiştirmeye yatkındır.²⁷ Bundan ötürü modern çağda dinî şüpheleri tetikleyen unsurların çokluğunun genç- lerin suçluluk ve günahkârlık psikolojisiyle bunalıma sürüklenmesine neden olabileceği söylenebilir.

Dinle ilgili görülen bu sorunun bir benzeri de ahlakî tutum ve dav- ranışlardan kaynaklı olarak ortaya çıkabilir. Nitekim gençlik yıllarında ahlakî algı kapasitesi ve buna bağlı olarak tutum ve davranışlar değiş- mektedir. Bu dönemde birey tutum ve davranışların ahlaken uygun olup olmadığı hakkında yetişkinler gibi fikir yürütebilir. Ancak zaman zaman kabul ettiği ahlak kurallarına aykırı davranarak tutarsızlıklar

²³ Demirbaş, "Ergenlik Döneminde Manevî Danışmanlık ve Rehberlik", 116.

²⁴ Mehmet Necmettin Bardakçı, "Mevlânâ Perspektifinden Gençlik Problemleri ve Çö- züm Yolları", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, (2005), 277.

²⁵ Antone Vergote, "Ergenlikte Din", çev. Fırat Erdoğan, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fa- kültesi Dergisi* 24/ (1981), 589.

²⁶ Şirin, "Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ile Öznel Dindarlık Algıları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 180.

²⁷ Marie Good - Teena Willoughby, "Adolescence as a Sensitive Period for Spiritual De- velopment", *Child Development Perspectives* 2/1 (2008), 35.

yaşar.²⁸ Çocuklukta sorgulamadan itaat edilen birçok toplumsal değer bu dönemde sorgulanır ve bir bölümü aynen kabul edilirken bazı değerlerse revize edilir veya reddedilir.²⁹ Bu süreçte günümüz gençleri geleneksel olarak kabul gören değerlerle modern değerler arasında kalabilir. Nitekim modern çağda küresel ölçekte ahlakî değer probleminin ortaya çıktığı, bu durumun özellikle gençlerde ifadesini bulduğu söylenebilir.³⁰

Günümüzde gençlerin oldukça fazla meşgul olduğu medya çeşitli müstehcen mesajlarla doludur. Bunlar arasında özellikle cinsel içerikli olanlar gençlerde ahlakî anlamda büyük kayıplar görülmesine neden olmaktadır. Zira bu mesajlar gençlerin erken yaşlarda uyarılmalarına, cinsel suçlara bulaşmalarına ve dolayısıyla cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlarla mücadele etmelerine neden olabilmektedir.³¹ Söz konusu durumlar vicdan gelişiminin ve duygusal hassasiyetin etkisiyle özellikle ahlakî değerlere aykırı davranan gençlerde suçluluk ve günahkârlık hislerinin görülmesine neden olabilmektedir.

Karşılaşılan problemlerin çokluğundan ve tesirinin büyüklüğünden dolayı *fırtına ve gerginlik dönemi* olarak bilinen gençlik, duygusal hassasiyetin de zirveye ulaşmasından ötürü stres ve depresyon eğiliminin arttığı bir gelişim çağıdır. Nitekim karamsarlık, güvensizlik ve çöküntü duygularının oluşmasına, düşünme ve hareketin yavaşlamasına neden olan depresyon, ergenlikle birlikte artan ve özellikle kızlarda sık görülen bir ruhsal rahatsızlıktır.³² Ağır depresyon durumunda birey kendisini yaşamaya değer bulmaz ve bu nedenle canına kıymayı düşünebilir. Dolayısıyla gençlikte karşılaşılan sorunlar bireyin intihara teşeb-

²⁸ Hüseyin Peker, "Gençlerde Ahlakî Bilgi ile Davranış Arasındaki Tutarsızlıkların Psiko-Sosyal Nedenleri", *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildirileri*, ed. Hasan Barlak vd. (Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016), 1/561.

²⁹ İbrahim Gürses - Yasın Kuruçay, "Ergenlerde Anlamsızlık ile İlgili Problemlere Dinin Etkisi Üzerine Değerlendirmeler", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2018), 89.

³⁰ Ejder Okumuş, "Modern Toplumda Ahlakî Bir Problematik Olarak Gençlik", *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildiriler*, ed. Hasan Barlak v.dğr. (Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016), 1/266; İbrahim Turan, "Gençlik Döneminde Görülen Ahlakî Sorunlar Karşısında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Yeri", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 40 (2013), 271.

³¹ Turan, "Gençlik Döneminde Görülen Ahlakî Sorunlar Karşısında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Yeri", 276; Figen Çok - Ömer Kutlu, *Ergenlerin Cinsel Eğitimi Bir Program Denemesi* (Ankara: Pegem Akademi, 2016), 5; Demirbaş, "Ergenlik Döneminde Manevî Danışmanlık ve Rehberlik", 109.

³² Ümit Ertem - Saadet Yazıcı, "Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar ve Depresyon", *Aile ve Toplum* 3/9 (2006), 8; Burcu Çalık, *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde İntihara Yönelten Faktörlerin Belirlenmesi* (Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 103.

büs etme riskini artırır. Zira konuyla ilgili yapılan bir araştırmaya göre intihar, ergenlik çağındaki bireylerin ölüm nedenleri arasında kaza ve cinayetlerden sonra üçüncü sırada yer almaktadır.³³ Bu durum gençlik döneminde yaşanan problem durumlarının boyutunun ne derece ciddi düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

2. Gençlik Sorunlarıyla Başa Çıkılmasında Din Eğitiminin Rolü

Din, yaşamın tüm alanlarına yönelik olarak birtakım prensipler ortaya koyan bir gerçekliktir. Bu prensiplerin önemli bir bölümü, hatta belki de tamamı inananların ruh ve beden sağlığını korumaya yöneliktir. Nitekim din, insan için faydalı olanı emrederken zararlı olanları da yasaklamaktadır. Böylece ruh ve beden sağlığını koruma altına almaktadır. Zaten ruh ve beden bir bütünün iki ayrı parçasıdır. Dolayısıyla ruh ve beden sağlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani ruh sağlığının bozulması bedensel rahatsızlıklara kapı açarken beden sağlığının bozulması da ruh sağlığını derinden etkileyebilmektedir.³⁴ Bu bakımdan batıl inançlardan arınmış bir dinî inancın bireye mutluluğu elde etmesi hususunda yol gösteren önemli bir rehber olduğu söylenebilir.

Dinî inancın rehber olma fonksiyonu hayatın bütününe kuşatmaktadır. Çünkü dinin ortaya koyduğu ilâhî kurallar bütünü müntesiplerinin kendisiyle, diğer insanlarla, tabiatla ve yaratıcıyla münasebetlerinin düzenlemektir. Bu bağlamda İslam'ın samimi Müslüman'ların aşırı arzu ve ihtiraslarını kontrol altına alarak ve ruh sağlığını tehdit eden çeşitli duygularını ıslah ederek manen dengeli, sağlam ve karakterli bir insan tipinin yetişmesine katkı sağladığı söylenebilir.³⁵ Öte yandan İslam dininin ortaya koyduğu prensipler yaşam sürecinde meydana gelen problemler karşısında inananlar için manevî güç kaynağı olabilir. Nitekim dinin ve inancın manevî destekle ilgili süreçlerde göz ardı edilemeyecek bir önemi bulunmaktadır. Çünkü din dışı maneviyat unsurlarından bahsetmek mümkün olsa da maneviyat daha çok inançlar üzerine kuruludur ve inançlar da din olarak tezahür etmektedir.³⁶

Manevî destek bütün insanların muhtaç olduğu bir gereksinimdir.

³³ Birgül Tüzün v.dğr., "Ergenlik Dönemi Ölümleri", *Adli Tıp Bülteni* 2/2 (1997), 68.

³⁴ bk. Mustafa Köylü, "Ruh Sağlığı ve Din: Batı Toplumlari Açısından Bir Değerlendirme", *Ondokuz Mayıs İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 65.

³⁵ Celal Kırca, "Kur'an'da Ruh Sağlığı", *Diyanet Dergisi* 19/3 (1983), 48.

³⁶ Cemal Tosun, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Kültürlerarası-Dinlerarası Yaklaşım", *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, ed. Ali Ayten vd. (İstanbul: DEM Yayın, 2016), 1/131.

Çünkü önem derecesi ve boyutu değişmekle birlikte her insan hayatının çeşitli aşamalarında huzurunu kaçıran birtakım problemlerle karşılaşır. Zira problemler hayatın doğal akışının bir parçasıdır. Bunlar arasında travmatik etkisi bulunanlar bireyin ruhsal dengesini altüst ederek dayanıklılığını azaltmakta ve çeşitli psikiyatrik hastalıklara yatkınlığı artırmaktadır.³⁷ Buna karşın telkin ettiği öğretileriyle hayat sürecinde birçok sorunun ortaya çıkmasına engel olabilen İslam'ın ayrıca bireyin ister istemez karşılaşmak durumunda kaldığı stres ve depresyona neden olabilen hastalıklar, ölümler ve krizler gibi travmatik yaşam problemlerinin verdiği hasara karşı teskin ve teselli edici bir rolü de bulunmaktadır.

Günümüzde dinin ruh sağlığını koruma potansiyelinin bulunduğu çağdaş psikoloji tarafından da yoğun bir ilgi görerek kabul edilmektedir.³⁸ Öte yandan konuyla ilgili yapılan birçok araştırma da dinin yaşam problemlerine karşı psikoterapötik bir etkisinin bulunduğunu kanıtlar niteliktedir. Örneğin ABD'de yürütülen ve uzun yıllar süren tıp sosyolojisi araştırmalarına göre dinî inanç sağlık üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. İnanan bir kişinin problemler karşısında ürettiği başa çıkma mekanizması daha çoktur. Dolayısıyla inananların hayat memnuniyeti ve kalitesi daha yüksek düzeydedir.³⁹ Başka bir araştırmaya göre çalışmaya katılan gençlerin %55.5'inde obsesif kompulsif belirti bulunmaktadır. Bu çalışmada dinî inanç ve dinî bilgi düzeyi ile obsesif kompulsif belirti gösterme durumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir.⁴⁰ Ergenler üzerinde yapılan bir başka araştırmaya göre dindarlık düzeyi ile olumsuz benlik, anksiyete, hostilite ve somatizasyon arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.⁴¹ Farklı bir araştırmaya göre ergenlerde dinsel pratiklerin sıklık düzeyiyle dinî başa çıkma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.⁴² Yine

³⁷ Mehmet Eskin vd., "Ayaktan Tedavi Edilen Psikiyatri Hastalarında Travmatik Yaşam Olayları ve Sorun Çözme Becerileri: İntihar Davranışıyla İlişkisi", *Türk Psikiyatri Dergisi* 17/4 (2006), 267.

³⁸ Michael Utsch, "Pozitif Psikoloji'den Güdüler Din Psikolojisi Araştırmaları ve Terapi/Manevi Yardım Uygulamaları", çev. Abdulkirim Bahadır, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2008), 172.

³⁹ Utsch, "Pozitif Psikoloji'den Güdüler Din Psikolojisi Araştırmaları ve Terapi/Manevi Yardım Uygulamaları", 175.

⁴⁰ Muhammet Mustafa Bayraktar, "Gençlik Döneminde Görülen Obsesif Kompulsif Belirtinin İnanç, İbadet ve Dini Bilgi Düzeyi Gibi Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 17/1 (2017), 172.

⁴¹ Orhan Gürsu, "Ergenlik Dönemi Dindarlığı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2015), 71.

⁴² Mustafa Koç, "Dinsel Pratiklerin Sıklık Düzeyleri ile Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki: Ergenler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma", *Bilimname* 16 (2009), 178.

bir başka bir deneysel çalışma ise değerler eğitimi programına katılan çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi puanlarının anlamlı düzeyde yükseldiğini ortaya koymuştur.⁴³ Öte yandan dua ve ibadetler esnasında beyinde mutluluk hormonlarının salgı düzeyinin arttığı bilinmektedir.⁴⁴

Söz konusu araştırmalardan da anlaşılabileceği üzere gençlik döneminde karşılaşılan problemlerin yıkıcı etkisinin giderilmesi için manen güçlü bir gençliğin yetiştirilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bu da ancak alanında uzman kişiler tarafından yapılan planlı, programlı, profesyonel bir öğretimle mümkündür. Bu bağlamda din eğitimi yoluyla İslam dininin paha biçilemez olan değerlerinin gençlerin zihinlerine ve kalplerine bir daha silinmemek üzere kazılmasının bulundukları dönemin özelliği olarak karşılaştıkları birçok sorunun üstesinden gelebilmeleri için manevî güç kaynağı olacağı söylenebilir. Bu nedenle İslamî eğitim anlayışına uygun olarak din eğitimi ve öğretiminin gençlerin bu kazanımları elde etmesi için işlevsel hale getirilmesi gerekmektedir. Çünkü kendi başlarına gençlerin var olan maneviyat potansiyellerini ortaya çıkarmaları oldukça güçtür.

İslâmî eğitim anlayışında genç neslin yetiştirilmesine ve bu dönemde elde edilen kazanımlara ayrı bir önem verilir. Çünkü bu dönem bireyin yaşam döngüsü içerisinde anlama, algılama ve uygulamaya geçirme açısından ruhsal ve bedensel olarak en uyanık olduğu sürece tekabül etmektedir.⁴⁵ Bu sebeptendir ki Hz. Peygamber zamanında onun tebliğine gönlünü vererek İslam'la şereflenen ilk inananların önemli bir bölümü gençlerden oluşmaktadır. Bu durum din eğitiminde nebevî yöntemlerden de faydalanılarak kolay etkilenme ve değişime açık olma özelliği bulunan gençlerin bu niteliklerinin olumlu yöne kanalize edilebileceğini göstermektedir.

Hz. Peygamber döneminde birçok genç sahabenin önemli devlet görevlerini layıkıyla icra ettiği bilinmektedir. Ayrıca aklî olgunluğa erişmelerinden ötürü İslam'da dinî sorumluluğun ergenlikle birlikte başlaması da gençlerin aslında doğru yönlendirildiklerinde fitraten sorumluluk üstlenebilecek, duygusallığı bırakıp rasyonel kararlar alabi-

⁴³ Esra Dereli İman, "Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Gelişimine Etkisi: Sosyal Beceri, Psiko-Sosyal Gelişim ve Sosyal Problem Çözme", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 14/1 (2014), 260.

⁴⁴ Hüseyin Peker, *Namaz Psikolojisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2014), 55.

⁴⁵ Bayram Dalkılıç, "Günümüz Gençlerinin Tembellik Erdemsizliğinden Uzaklaştırılması, Çalışma Erdemine Özendirilip Alıştırılması", *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildirileri*, ed. Hasan Barlak vd. (Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016), 1/185.

lecek ve karşılaştıkları problemlerle başa çıkabilecek kapasiteye sahip olduklarını düşündürmektedir. Buna rağmen günümüz gençlerinin büyük bir oranının akıldan ziyade hisleriyle hareket ederek problem davranışlar sergilemelerinin ve duygusal davranarak stres ve depresyona meyilli olmalarının modern yaşam tarzının onları içine ittiği manevî boşluktan kaynaklanabileceği akla gelmektedir. Bundan ötürü din eğitimi aracılığıyla bu boşluğun doldurulmasının günümüz gençlerinin özlerine dönmesi bakımından oldukça büyük bir önem arz ettiğini söylemek mümkündür.

Günümüzde eğitim sisteminde öğrenci merkezli yaklaşımların benimsendiği bilinmektedir. Bu yaklaşımlarda kabul edilen temel prensip eğitimde öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarından hareket edilmesidir. Bugünün gençliğinin karşılaştığı problemler onları ciddi derecede meşgul etmektedir. Bundan dolayı söz konusu sorunların giderilmesinin onlar için önemli bir gereksinim olduğu aşikârdır. Eğitim yoluyla bu problemlerin tamamen ortadan kaldırılması elbette mümkün değildir. Ancak doğru kaynaklardan beslenen bir din eğitimi aracılığıyla gençlerin problemlere bakış açıları değiştirilerek teskin olmaları sağlanabilir. Bunun yanı sıra din eğitimi aracılığıyla Kur'an ve sünnette bulunan ve modern çağın sorunlarının çözülmesine ışık tutan değerlerle gençler buluşturulabilir. Böylece gençlerin manen güçlenerek sorunlarla mücadele etmeyi öğrenmeleri sağlanabilir. Öte yandan bunu başaran gençlerin taşıdıkları enerjiyi insanlığın yararına sarf etmeye yönlendirilmesi yoluyla büyük bir toplumsal kazanım elde edilebilir. Bu durumdan anlaşılabileceği üzere gençlerin din ve maneviyata yönelmesinin bireysel ve toplumsal anlamda birçok sorunun yıkıcı etkisinden kurtulmaya vesile olabileceği söylenebilir. Ancak bunu başarmak için oldukça çok çaba göstermek gerekmektedir.

Modern çağda gençlerin maneviyata yönlendirilmesi kolay değildir. Çünkü gençlerin din ve maneviyata ilgi duymalarının önemli bir şartı toplumda bu değerlere karşı olumlu bir imajın bulunmasıdır. Ancak modern çağda toplumun bir bölümü tarafından olumlu bir Müslümanlık algısı ve İslam imajı terk edilerek hor görülen ve aşağılanan bir imaj benimsenmektedir. Bu durum gençlerin din ve maneviyata karşı mesafeli davranmasına ve dindar bir kimlikle özdeşleşmekten kaçınmasına sebep olmaktadır.⁴⁶ Bu nedenle söz konusu amaçlara ulaşılması için din eğitiminde yapılması gereken ilk işin modern yaşam tarzında

⁴⁶ Celal Çayır, "Ergenlerin Dinî İnanç, Şüphe ve Dinî Tutumları Üzerine Bir Araştırma", *Bilimname* 27 (2014), 72.

görülen din ve maneviyatı aşagılayan tutumun yanlışlığının bilimsel yollarla ortaya konması, dinin özellikle ruh sağlığı için önemli bir gereksinim olduğunun gençlere kanıtlanmasıdır. Bunun akabinde gençlerde görülen manevî boşluğun giderilmesi için din eğitimi aracılığıyla bireyin arayışlarına makul cevaplar verilebilir.

Kimlik krizinin yaşandığı gençlikte din, bireyin varoluşsal sorunlarına makul cevaplar veren üst müracaat alanı konumundadır. Bu yönüyle din, bireyin kimlik ve kişiliğinin bir parçası haline gelebilmektedir. Böylece hem zihniyet açısından hem de psikolojik ve ahlakî açıdan aşırılıklardan uzak, dengeli ve tutarlı bir kişiliğin gelişmesinde din bireye kılavuzluk edebilmektedir.⁴⁷ Böyle olunca din, bireyin tutum ve davranışlarını, olaylara bakış açısını belirleyen önemli bir saik olabilmektedir. Bu nedenle kimlik arayışında olan gençlerin doğru yöntemlerle desteklendiği bir din eğitimi bireylerin kâmil insan olmaları (kendini gerçekleştirme) için büyük bir katkı sağlayabilir.

Gençleri zihinsel ve duygusal anlamda meşgul eden ve din eğitimi yoluyla giderilebilecek bir başka durum da bu dönemde görülen hayatın anlamının ne olduğuna dair arayışlardır. Nitekim din, hayatın anlamına dair bireye makul cevaplar sunarak bir dünya görüşü ortaya koymaktadır.⁴⁸ Bu nedenle din eğitimi bireyi anlamsızlıktan, amaçsızlıktan ve manevî boşluktan kurtarabilen, gençlerin problem olarak algıladığı acı, keder ve ıstırapların bir nedeninin olduğunu kavramalarını sağlayarak tahammül gücünü artıran, sorunlara karşı doğru bir yaklaşım tarzının benimsenmesini sağlayan işlevsel bir süreç olabilir. Başka bir ifadeyle din eğitimi gençlerin problem çözme becerisi kazanmalarına önemli bir katkıda bulunabilir.⁴⁹

Gençlerin problem çözme becerisi edinmeleri yaşadıkları sorunların üstesinden gelmeleri konusunda öz güvenlerinin artmasını sağlayarak sorunların yıkıcı etkisini hafifletir. Böylece gençlikte görülen stres, depresyon ve intihar eğilimi azalır. Nitekim gençler strese neden olan bir durumla karşılaştıklarında kendilerini problem çözme becerisine sahip olma bakımından yetersiz hissetmelerinden ötürü intihara

⁴⁷ Cemil Osmanoglu, "Din Eğitiminin Gelişimsel Temeli Olarak İnanç", *Bilimname* 27 (2014), 196; Abdullah İnce vd., "Gençlik Döneminde Din (Doğu Marmara Bölgesi 18-24 Yaş Örneği)", *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri (7. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu Bildirileri)*, ed. Abdullah İnce (İstanbul: Ensar Yayın, 2016), 87.

⁴⁸ Ali Ulvi Mehmedoğlu, "İnanç Psikolojisi", *Din Psikolojisi*, ed. Hayati Hökelekli (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2016), 151.

⁴⁹ Geniş bilgi için bk. Yiğit, *Anadolu İmam Hatip Lisesi Meslek Derslerinin Problem Çözme Becerisi Kazandırması Açısından Fonksiyonelliği (Sivas İli Örneği)*, 50-66.

ra yönelebilmektedir.⁵⁰ Bunun yanı sıra problem çözme becerisinin faydaları sadece gençlik dönemiyle sınırlı kalmaz, ömür boyu yaşam memnuniyetinin artmasına vesile olur. Çünkü hayatın bir parçası olan problemler bütün gelişim dönemlerinde bireyleri meşgul eder.

Sonuç

Bu araştırmada kritik bir süreçte tekabül eden gençlik döneminde karşılaşılan problemler ve bu sorunlarla başa çıkılmasında din eğitiminin rolü üzerinde durulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre gençler, hızlı değişime bağlı uyum sorunları, kimlik krizi, duygusal hassasiyet, stres ve depresyon, suça bulaşma, bağımlılık, ekonomik sorunlar, sınav kaygısı, aile ve sosyal çevreyle çatışma, şiddete maruz kalma, dinî şüphe, suçluluk ve günahkârlık duygusu gibi problemler yaşamaktadır. Bu sorunlar gençlerin gelişim özellikleri, kendi problem davranışları ve modernitenin dayattığı yaşam tarzından kaynaklanmaktadır.

Modern çağda bilim ve teknolojiye görülen hızlı değişim bireye maddî anlamda önemli katkılar sağlamıştır. Ancak bunun aksine modern yaşam tarzı bilhassa gençleri manevî boşluğa itmekte, bundan dolayı da birçoğu karmaşık ve çok boyutlu problemlerin ağına düşmektedir. Gençler bu sorunlardan farklı düzeylerde etkilenmekte, bazıları intihara bile yönelebilmektedir. Bu nedenle gençlik döneminde manevî iyi oluş durumunun korunması için problem çözme becerisi edinmiş olmanın ve manevî destek almanın ayrı bir önemi bulunmaktadır.

Bir problemin birey üzerindeki etkisi kişinin manen ne kadar güçlü olduğuna bağlıdır. Bu nedenle ilgi ve ihtiyaçlarından hareketle din eğitimi aracılığıyla gençlere manevî destek olunmalı, dinî başa çıkma stratejilerinden nasıl faydalanabileceklerinin yolları gösterilmelidir. Ayrıca gençler bilimsel problem çözme adımları ve yöntemleri hakkında da bilinçlendirilmelidir. Bu bağlamda yeni problemlere eski çözüm önerilerinin verilmesinin her zaman makul olmayacağı unutulmamalıdır. Bundan ötürü günümüzde din eğitimi faaliyetleri yürütülürken salt bilgi yükleyen anlayış terk edilmelidir. Bunun için de din eğitimi, din psikolojisi ve tasavvuf gibi disiplinlerin ortak çalışmalarıyla *maneviyat temelli problem çözme eğitimi modeli* geliştirilerek örgün öğretim kapsamında manevî iyi oluşu destekleyen müstakil bir ders okutulmalıdır. Böylece metanetli, azimli ve kararlı, sorun üreten değil sorun çözen gençlerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

⁵⁰ Kasım Tatlılıoğlu, "Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme", *AÜBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/2 (2012), 138.

Kaynakça

- Ahioğlu, Emine Nihal. "Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 19/1 (Ocak 2011), 1-10.
- Bardakçı, Mehmet Necmettin. "Mevlânâ Perspektifinden Gençlik Problemleri ve Çözüm Yolları". *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 267-283.
- Başkurt, İrfan. "Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2003), 73-114.
- Bayraktar, Muhammet Mustafa. "Gençlik Döneminde Görülen Obsesif Kompulsif Belirtinin İnanç, İbadet ve Dini Bilgi Düzeyi Gibi Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 17/1 (2017), 151-175.
- Cilacı, Osman. "Görev ve Sorumluluk Anlayışı Üzerine". *Diyanet Dergisi* 22/3 (1986), 59-64.
- Cirit, Hasan. "Hz. Peygamber ve Gençlik". *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası* 9 (2008), 61-66.
- Creswell, John W. *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. çev. ed. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 3. Baskı., 2017.
- Çalık, Burcu. *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde İntihara Yönelten Faktörlerin Belirlenmesi*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Çayır, Celal. "Ergenlerin Dinî İnanç, Şüphe ve Dinî Tutumları Üzerine Bir Araştırma". *Bilimname* 27 (2014), 59-88.
- Çok, Figen - Kutlu, Ömer. *Ergenlerin Cinsel Eğitimi Bir Program Denemesi*. Ankara: Pegem Akademi, 3. Baskı., 2016.
- Dalkılıç, Bayram. "Günümüz Gençlerinin Tembellik Erdemsizliğinden Uzaklaştırılması, Çalışma Erdemine Özendirilip Alıştırılması". *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildirileri*. ed. Hasan Barlak vd. 1/181-185. Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016.
- Demirbaş, Sibel. "Ergenlik Döneminde Manevî Danışmanlık ve Rehberlik". *Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Teori ve Uygulama Alanları*. ed. Ali Ayten. 103-146. İstanbul: DEM Yayın, 2017.
- Dereli İman, Esra. "Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Gelişimine Etkisi: Sosyal Beceri, Psiko-Sosyal Gelişim ve Sosyal Problem Çözme". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 14/1 (2014), 249-268.
- Derman, Orhan. "Ergenlerde Psikososyal Gelişim". *Adolesan Sağlığı II*, 19-21.
- Dilbaz, Nesrin. *Madde Kullanım Riski ve Madde Bağımlılığından Korunma*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013.
- Ertem, Ümit - Yazıcı, Saadet. "Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar ve Depresyon". *Aile ve Toplum* 3/9 (2006), 7-12.
- Eskin, Mehmet vd. "Ayaktan Tedavi Edilen Psikiyatri Hastalarında Travmatik Yaşam Olayları ve Sorun Çözme Becerileri: İntihar Davranışıyla İlişkisi". *Türk Psikiyatri Dergisi* 17/4 (2006), 266-275.
- Good, Marie - Willoughby, Teena. "Adolescence as a Sensitive Period for Spiritual Development". *Child Development Perspectives* 2/1 (2008), 32-37.
- Gündüz, Turgay. "Çocukluk, Gençlik ve Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi". *Din*

- Eğitimi ve Din Hizmetlerinde Rehberlik*. ed. Mehmet Emin Ay. 90-114. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 6. Baskı, 2015.
- Gündüz, Turgay. "İslâm'ın Eğitim Anlayışı Çerçevesinde Gençlik Dönemi Din ve Ahlak Eğitimine Yeni Bir Bakış". *Gençlik Dönemi ve eğitimi II Tartışmalı İlmi Toplantı*. ed. Hayati Hökelekli. 45-62. İstanbul: Ensar Yayın, 2003.
- Gürses, İbrahim - Kuruçay, YasİN. "Ergenlerde Anlamsızlık ile İlgili Problemlere Dinin Etkisi Üzerine Değerlendirmeler". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2018), 87-111.
- Gürsu, Orhan. "Ergenlik Dönemi Dindarlığı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2015), 49-75.
- Hajidehabadi, Muhammed Ali. "İslâmî Gençlik ve Gençliğe Bakış". *Misbah* 3-4 (2013), 213-250.
- Hazen, Eric vd. "Adolescent Psychological Development: A Review". *Pediatrics in Review* 29/5 (2008), 161-168.
- Hökelekli, Hayati. "Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi (İmam-Hatip Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Davranışları Arasında Mukayeseli Bir Araştırma)". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 1/1 (1986), 35-51.
- İnce, Abdullah vd. "Gençlik Döneminde Din (Doğu Marmara Bölgesi 18-24 Yaş Örneği)". *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri (7. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu Bildirileri)*. ed. Abdullah İnce. 73-90. İstanbul: Ensar Yayın, 2016.
- Kesmen, Berna. *Gençlerdeki Hazcılığa Psikolojik ve Manevî Yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Kırca, Celal. "Kur'an'da Ruh Sağlığı". *Diyanet Dergisi* 19/3 (1983), 38-48.
- Kıroğlu, Hasan Selim. "Şiddet Sarmalında Gençlik". *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildirileri*. ed. Hasan Barlak vd. 1/516-534. Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016.
- Koç, Mustafa. "Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Gelişimi". *EKEV Akademi Dergisi*, 75-88.
- Koç, Mustafa. "Dinsel Pratiklerin Sıklık Düzeyleri ile Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki: Ergenler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma". *Bilimname* 16 (2009), 140-182.
- Korkut, Şenol. *Gençlik Sorunları ve İntihar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, 2011.
- Köylü, Mustafa. "Ruh Sağlığı ve Din: Batı Toplamları Açısından Bir Değerlendirme". *Ondokuz Mayıs İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 65-92.
- Kulaksızoğlu, Adnan. "Gençlik Çağı ve Ülkemizde Gençlik Sorunları". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 2 (1990), 133-144.
- MEB. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları, 2018.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. "İnanç Psikolojisi". *Din Psikolojisi*. ed. Hayati Hökelekli. 144-166. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Okumuş, Ejder. "Modern Toplumda Ahlakî Bir Problematik Olarak Gençlik".

- Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildiriler*. ed. Hasan Barlak v.dğr. 1/266-283. Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016.
- Osmanoğlu, Cemil. "Din Eğitiminin Gelişimsel Temeli Olarak İnanç". *Bilimname* 27 (2014), 177-206.
- Peker, Hüseyin. "Gençlerde Ahlakî Bilgi ile Davranış Arasındaki Tutarsızlıkların Psiko-Sosyal Nedenleri". *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildirileri*. ed. Hasan Barlak vd. 1/561-567. Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016.
- Peker, Hüseyin. *Namaz Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4. Baskı., 2014.
- Steinberg, Laurence. "Risk Taking in Adolescence: New Perspectives From Brain and Behavioral Science". *Current Directions in Psychological Science* 16/2 (2007), 55-59.
- Şirin, Turgay. "Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ile Öznel Dindarlık Algıları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 15/3 (2017), 177-222.
- Şişman, Bekir. "Gençlik ve Kültür Eğitimi". *Sinop Üniversitesi Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildirileri*. ed. Hasan Barlak v.dğr. 1/186-191. Sinop: Sinop Üniversitesi Basın Yayın, 2016.
- Tatlılıoğlu, Kasım. "Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme". *AÜBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/2 (2012), 133-155.
- Tosun, Cemal. "Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Kültürlerarası-Dinlerarası Yaklaşım". *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*. ed. Ali Ayten vd. 1/121-132. İstanbul: DEM Yayın, 2016.
- Turan, İbrahim. "Gençlik Döneminde Görülen Ahlakî Sorunlar Karşısında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Yeri". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 40 (2013), 271-293.
- Tüzün v.dğr., Birgül. "Ergenlik Dönemi Ölümleri". *Adli Tıp Bülteni* 2/2 (1997), 67-70.
- Utsch, Michael. "Pozitif Psikoloji'den Güdüler Din Psikolojisi Araştırmaları ve Terapik/Manevi Yardım Uygulamaları". çev. Abdülkerim Bahadır. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2008), 169-180.
- Vergote, Antone. "Ergenlikte Din". çev. Fırat Erdoğan. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/ (1981), 583-592.
- Yiğit, Yasin. *Anadolu İmam Hatip Lisesi Meslek Derslerinin Problem Çözme Becerisi Kazandırması Açısından Fonksiyonelliği (Sivas İli Örneği)*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.